

ПРИВАТНО-ДЕРЖАВНІ ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ СУПРОВІД КЛАСТЕРІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розкриті функції кластеру, наведені схеми його побудови, сценарії формування. Висвітлена сутність приватно-державного партнерства та його значення при формуванні інноваційних кластерів. Виявлено коло переваг застосування механізмів приватно-публічного партнерства при формуванні інноваційних кластерів.

Ключові слова: *приватно-державне партнерство, кластер, національна економіка, функції, сценарії, переваги.*

ВСТУП

Формування національних конкурентних переваг потребує впровадження нових форм організації бізнесу, які використовують ефекти масштабу та синергійний вплив. Це знаходить місце при об'єднанні науки, освіти та виробництва у інноваційні кластери, в межах яких відбувається прискорений обмін інформацією, виникають додаткові можливості маневрування ресурсами, створюється спільне навколишнє середовище. Це надає можливості забезпечити більш ефективні результати спільної діяльності в кордонах кластера та сформувати спільне навколишнє середовище. А це в свою чергу надає більше варіантів для керування не тільки внутрішніми факторами, але й зовнішнім оточенням.

Розвиток кластерів вимагає консолідації зусиль не тільки приватного сектору, але й публічної сфери життєдіяльності країни внаслідок функціонального навантаження. Тому доцільним останнім часом вважається залучати до участі в кластерах механізмів приватно-державних партнерств, які сприяють зниженню рівня бюрократизму у прийнятті регіональних чи національних стратегічних або оперативних рішень. Крім цього, приватно-публічні партнерства надають можливість залучати державні ресурси, що покращує фінансовий стан підприємств кластера і дозволяє більш активно впроваджувати дорого вартісні інновації. Проблемам кластерізації національної економіки присвятили праці Ю.Владиміров, В.Третяк, Ю. Громико та інші науковці. Але алгоритмам формування кластерів та механізмам приватно-державного партнерства в межах кластера приділено недостатньо уваги.

Метою статті є обґрунтування пропозицій щодо посилення процесів залучення механізмів приватно-публічних партнерств.

В процесі роботи над статтею були використані такі методи як абстрагування, аналізу та синтезу. [©]

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Впровадження інноваційних кластерів передбачає конгломерацію наступних схем, запропонованих Ю.Громико [3]: схему організації повномасштабної виробничої системи, котра об'єднує у своєму складі фундаментальну, але разом з тим практично орієнтовану науку, інноваційну промисловість та освіту, що спрямована на розвиток; схему організації промислово-виробничої платформи у вигляді процесів виробництва, відтворення, стійкого функціонування, розвитку, захоронення технологій попереднього технопромислового укладу, організації та управління; схему мультигалузевого форматування практики, яка об'єднує організацію технотехнологічної дифузії нових рішень не по кордонах галузей чи переділів, а у відповідності до принципу інноваційної сприйнятливості різних груп інноваційної інфраструктури; схему співорганізації й одночасного використання знаньєво-логістичних (постіндустріальних) переділів і промислової платформи неоіндустріального рівня переділу, якій модернізується; схему співорганізації централізованого ядра кластера, яке забезпечує проривні технології, й конкурентного ринкового середовища. При цьому в схемі повинно бути врахована швидкість прийняття та реалізації технологій та продуктів нового технопромислового укладу; схему формування продукції подвійного призначення на основі серійного виробництва, яке забезпечує певну її якість; схему «подвійного маркетингового кільця», яке за думкою вказаного автора, полягає у наступному. Від маркетингу продукту до маркетингу нового стиля життя; від маркетингу людини, що споживає даний продукт до маркетингу «маркетинг речі». Дана схема спрямована на формування маркетингу нових продуктів чи технологій у відповідності з маркетингом нового стиля життя; схему інвестиційного проектування та побудови фінансово-інжинірингової компанії, що в комплексі забезпечує реалізацію мегапроектів на основі відстеження всього альтернативного відбору перспективних проектів та врахування можливих ризиків.

Основною метою програми формування інноваційних кластерів є створення нової якості життя населення країни на основі впровадження техніко-технологічних та гуманітарно-інституціональних інновацій.

Функції кластера в національній економіці полягають в наступному. Економічна, яка забезпечує більш раціональне використання ресурсів. При цьому кластер використовує механізми економії ресурсів знанієвих та

ресурсів часу, тобто таких видів ресурсів, які мають найвищу ціну і є вкрай обмеженими. Знанієві ресурси знаходять більш ефективні способи використання через їх трансфер між учасниками кластера. Ресурси часу використовуються більш раціонально внаслідок скорочення часу руху інформації між учасниками кластеру; збільшення рівня її прозорості внаслідок спільних технологій її формування та використання; побудови внутрішньої мережі комунікацій. Системна функція. Кластер виступає як відкрита система, яка спрямована на взаємообмін та взаємодію процесів саморозвитку з розвитком навколишнього середовища. Кластер передбачає визначену кількість елементів та чітко впорядковані функціональні взаємозв'язки між ними. Синергетична функція базується, за В.Будановим, на принципах «існування» та принципах «становлення» [1]. Згідно даного підходу до принципів існування віднесені принцип гомеостатичності та принцип ієрархічності. Групу принципів становлення формують нелінійність, нестійкість, відкритість (незамкненість), динамічна ієрархічність. Кластер виступає способом утворення резервів розвитку. Розвиток представляє собою перехід системи а більш високий рівень існування та функціонування для реалізації покладеної мети. Як відкрита система кластер знаходиться у постійному процесі перетворення, тобто переходу в нову якісну екзистенцію. Цей процес має місце під впливом зовнішніх чинників, які викликають функціональну зміну системних елементів, так і внаслідок дії внутрішніх факторів. Серед останніх можливо окреслити для прикладу наступні: кількісне зростання диференційованих елементів кластерної системи, яке може призводити до появи протиріч та конфліктів; якісні зміни учасників кластеру, що виникають під дією ендогенних факторів (кадрових перетворень, переходу до різних етапів розвитку організацій-учасників кластеру, результатів реалізації стратегічних планів і т.д.); різної швидкості розвитку учасників кластеру, що призводить до появи аутсайдерів, а відповідно до необхідності їх ліквідації та усунення з складу учасників кластеру. Резерви розвитку в даній роботі визначені як засоби перешкоджання функціонуванню застарілих елементів в кластерній системі більш високого порядку.

Формування кластерів може відбуватися за різними сценаріями. Наступні сценарії розроблені Ю.Громико і полягають в наступному:

Техніко-реалізаційний сценарій передбачає визначення типу технології, котрий може бути створено на основі фундаментальних знань про нові фізичні принципи чи нові фізичні ефекти. Цей сценарій визначає способи взаємодії фундаментальної науки зі сферою розробки технологічних рішень. Організаційно-виробничий сценарій спрямовано на забезпечення впровадження типу виробництва, адекватного техніко-технологічним та економічним умовам. Маркетинговий сценарій передбачає визначення системи формування попиту на продукт кластера, позиціонування учасників кластеру на ринку, формування кластерної дилерської мережі. Маркетинговий сценарій повинен мати за мету формування потреби нового стилю життя та знаходження способів його побудови. Інвестиційний сценарій містить оцінку перспективності та фінансової життєдіяльності проекту зі створення інноваційного продукту, в том числі його ризикованості, дохідності, рентабельності. Кадровий сценарій передбачає наявність людського потенціалу, креативного, мобільного та високоосвіченого. Кадровий потенціал повинен включати фахівців, які не тільки здатні виробляти інноваційні продукти, але й володіти навичками роботи в умовах технологічної гнучкості виробництва, працювати в умовах невизначеності, високого ступеня турбулентності внутрішнього середовища та навколишнього оточення. Інституційно-організаційний сценарій визначає основні організаційні контури та культурні пріоритети кластерної побудови. Інституційно-організаційний ракурс на формацію кластера передбачає формування взаємовідносин між системними елементами кластера та правила поведінки членів його соціуму.

Створення національних інноваційних кластерів буде мати більшу економічну та соціальну ефективність при участі держави та застосуванні механізмів публічно-приватного партнерства (ППП), яке представляє, за визначення ООН, форму організації бізнесу між державною та приватною сторонами, яка дозволяє реалізувати суспільно значущі проекти у різних сферах інфраструктури більш ефективним шляхом, ніж можна досягти ймовірними партнерами поодиночки, та передбачає спільне інвестування матеріальних і нематеріальних активів. Економічна ефективність виражається в дії синергійного ефекту, що впливає вже з наведеного вище визначення ООН. Це означає, що спільні дії приватного підприємства та публічної структури забезпечать більшу віддачу від використання майна, у порівнянні з індивідуальною діяльністю.

Додаткова економічна ефективність призводить до появи додаткового економічного ефекту. Так, внаслідок партнерських зусиль буде додатково створено робочі місця, збільшиться база оподаткування та загальна сума надходжень до бюджету, національний ринок наповниться додатково товарами, що вплине на їх ціну, а відповідно дозволить задовольнити попит населення.

Дані світового банку стверджують, що протягом 1990-2009 років обсяги інвестицій приватного бізнесу у складі ППП в країнах, що розвиваються, склали 1,5 трл. дол. США. лідерами у структурі приватного фінансування інфраструктурних проектів назвали Бразилія (17,8% загального підсумку), Індія (10,5%), Китай (7,4%), Мексика (6,4%), Російська Федерація (5,8%) [3]. Відмічені країни мали високі темпи економічного розвитку, підприємницький сектор знаходився на підйомі, а державні фінанси не мали гострих обструкцій формування та функціонування. Це говорить про можливість застосування ППП в якості ділового інструментарію не лише в кризових економіках, але й таких, які мають високі темпи розвитку. Основним завданням публічно-приватного (приватно-державного) партнерства виступає більш ефективне залучення та використання фінансових ресурсів у пріоритетних сферах розвитку.

Сучасними спеціалістами з питань публічно-приватних партнерств (ППП) пропонується розширити коло сфер застосування, що дозволить розповсюдити ефекти на інші види діяльності.

При залученні механізмів ППП при створенні інноваційних кластерів, останні отримують переваги, які запропоновані на рис.1.

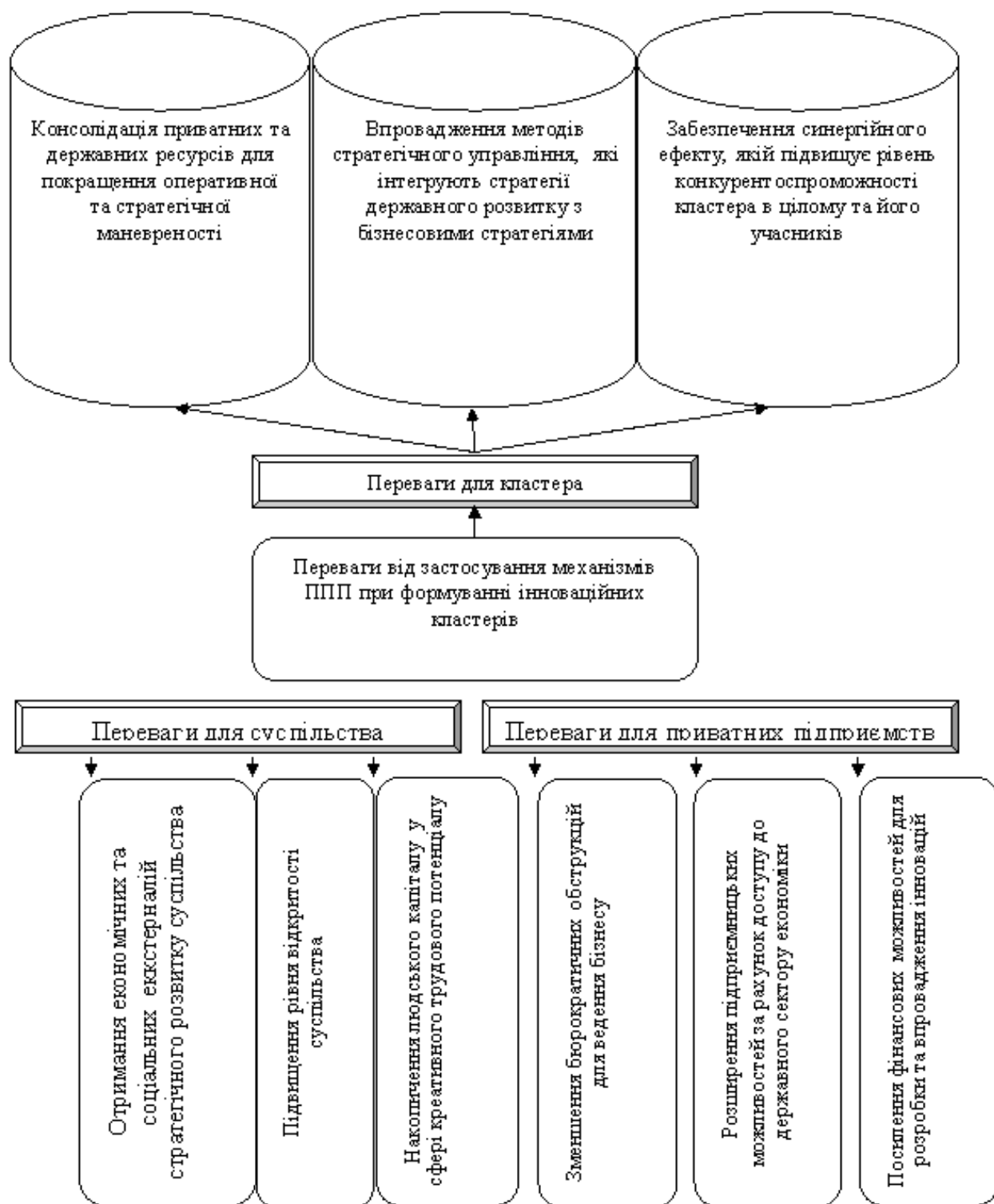

Рис. 1 Основні переваги формування інноваційних кластерів з використанням механізмів публічно-приватних партнерств

Переваги мають два рівні. Перший – переваги учасників кластеру, приватних підприємств та державних організацій, які представляють інтереси суспільства. Другий – переваги для кластеру як цілісної структури, в межах якої здійснюється колаборизація державних та приватних інтересів, а відповідно ї забезпечується знижені бюрократичних припонів у здійсненні підприємницької діяльності.

Є.Черевиков приводить наступні переваги підприємств від участі у PPP: доступ до закритих сфер економіки (транспортна інфраструктура, енергетика, зв'язок, житлово-комунальне господарство і т.д.); розширення можливостей для отримання кредитів під проект від вітчизняних та іноземних фінансових установ на основі державних гарантій сприяння взаємодії бізнесу з органами влади (у тому числі з питань отримання ліцензій, дозволів, висновків наглядових органів і т.п.) за рахунок участі у проекті; підвищення статусу проекту за рахунок участі у ньому держави; створені

позитивного іміджу компанії [3].

Суспільство та його національна економіка від участі у кластері можуть отримати такі переваги, як побудова відносин взаємодії та взаємопідтримки між державними інститутами та бізнесом, що сприяє відкритості суспільства, підвищенню якості життя в регіонах, де відбувається реалізація інноваційних проектів за участю держави та бізнесу; активізація процесу накопичення людського капіталу в регіональній та національній економіках, що впливає на якість трудових ресурсів і т.д. Кластер як організаційне утворення від консолідації державних та підприємницьких ресурсів отримує такі переваги, як збільшення фінансової та економічної маси ресурсів, що викликає додаткові можливості маневрування; конвергенція державного та підприємницького інноваційних потенціалів в рамках кластеру; більші можливості побудови креативно-конструктивних композицій інноваційних та традиційних методів ведення кластерної справи; можливості спільних акцій з екстинкції, ослаблення ризиків та попередження небезпек як на макrorівні, так і на рівнях національних та міжнародних.

При цьому доцільно виділити групу переваг, які отримують всі учасники ППП. До них можливо віднести диверсифікацію ризиків інноваційних інвестицій, розподіл можливих втрат між державними та приватними гравцями в інноваційному полі; збільшення результативності вкладених ресурсів, максимізація їх віддачі; підвищення ефективності управління інноваційними проектами; обмін сучасними технологіями стратегічного управління між державними учасниками та бізнесом.

ВИСНОВКИ

Суспільство та його національна економіка від участі у кластері можуть отримати такі переваги, як побудова відносин взаємодії та взаємної підтримки між державними інститутами та бізнесом, що сприяє відкритості суспільства, підвищенню якості життя в регіонах, де відбувається реалізація інноваційних проектів за участю держави та бізнесу; активізація процесу накопичення людського капіталу в регіональній та національній економіках, що впливає на якість трудових ресурсів і т.д. В свою чергу приватно-державне партнерство надає можливості кластеру обходити бюрократичні припони, сформувані ефективні організаційні зв'язки з органами влади, розширити фінансові джерела для розвитку.

В подальшому заплановано дослідити механізми інституалізації приватно-публічного партнерства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буданов В.Г. Синергетическая методология / В.Г. Буданов // Вопросы философии. – 2006. - №5. – С. 45-61.
2. О классификациях кластеров предприятий / Ю.Владимиров, В.Третьяк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.riep.ru/works/almanah/0007/almanah0007_072-086.pdf
3. Громыко Ю.В. Что такое кластеры и как их создавать? Эпистемотехнологический подход / Ю. Громыко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.situation.ru/app/i_art_1178.htm
4. Черевиков Є.Л. Публічно-приватне партнерство. Програма перепідготовки «Модернізація, інноваційний і технологічний розвиток регіонів у стратегії соціально-економічного розвитку України» / Є.Черевиков / Опорний конспект лекцій та робочі матеріали. – Київ, 2011. - С.111-123.

Отримано 20.03.2013р.

© **Кубіній Володимир Володимирович**, аспірант кафедри економіки підприємства, менеджменту та логістики Ужгородського національного університету